

ศิลปะสาธารณะภายใต้บริบทของสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ PUBLIC ART IN A MULTICULTURAL CONTEXT OF THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES, THAILAND

อภิรักษ์ โพธิ์ทัพพะ* APIRUK POTITUPPA*

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาทัศนคติ แนวความคิด วัตถุประสงค์ และประสบการณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือมีบทบาทต่อศิลปะสาธารณะในสามจังหวัดชายแดนใต้ 2. ศึกษาปัจจัยสำคัญที่ควรคำนึงในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาธารณะ รวมถึงผลกระทบของศิลปะสาธารณะที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ และ 3. นำผลสรุปจากประเด็นที่ศึกษาข้างต้นมาเปรียบเทียบกับพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำแนวปฏิบัติที่ดีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม การสังเกตการณ์ในพื้นที่กรณีศึกษา และการศึกษาหลักทฤษฎีจากเอกสาร โดยได้ผลสรุปการวิจัยดังนี้ 1. วัตถุประสงค์ในการสร้างศิลปะสาธารณะทุกกลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่า ศิลปะสาธารณะที่สร้างขึ้นในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์เพื่อชุมชนและสังคมเป็นลำดับแรก โดยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเป้าหมายเน้นที่การท่องเที่ยวและกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน 2. ปัจจัยที่สำคัญและผลกระทบในการสร้างศิลปะสาธารณะ ปัจจัยที่สำคัญในการสร้างศิลปะสาธารณะประกอบไปด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ (1) กระบวนการสร้างศิลปะสาธารณะ มีกระบวนการสนับสนุนเป็นกระบวนการที่สำคัญเป็นลำดับแรก อาทิ การมีส่วนร่วมจากหน่วยงานและศาสตร์ต่าง ๆ การสนับสนุนด้านงบประมาณทั้งจากภาครัฐและเอกชน (2) สิ่งที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างศิลปะสาธารณะ พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของศิลปะสาธารณะที่มีอยู่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน คือสิ่งสำคัญที่ควรศึกษาเรียนรู้เป็นลำดับแรกก่อนที่จะเริ่มสร้างผลงานศิลปะในพื้นที่สาธารณะ สำหรับผลกระทบจากการสร้างศิลปะสาธารณะที่ส่งผลต่อชุมชนและสังคม พบว่า ส่งผลกระทบในด้านดีเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.73) โดยทุกกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาให้ข้อคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ศิลปะสาธารณะและศิลปะแขนงต่าง ๆ มีส่วนสำคัญในการช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ชุมชน มีนักท่องเที่ยวเข้ามาถ่ายรูปเยี่ยมชมผลงานศิลปะ ซึ่งก่อให้เกิดโอกาสในการกระตุ้นเศรษฐกิจแก่ชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยผลจากการศึกษาข้างต้นจะเป็นประโยชน์ทั้งทางด้านวิชาการและด้านการบริหารจัดการศิลปะต่อไป

คำสำคัญ : ศิลปะสาธารณะ/ ศิลปะชุมชน/ ศิลปะกราฟิตี้/ พหุวัฒนธรรม/ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

*อาจารย์, วิชาเอกออกแบบประยุกต์ศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, apiruk.p@psu.ac.th.

*Lecturer, Department of Applied Art Faculty of Fine & Applied Art / Prince of Songkla University, apiruk.p@psu.ac.th.

Receive 22/6/66 Revise 1/9/66 Accept 29/9/66

Abstract

This qualitative research aimed 1. to investigate the attitudes, perspectives, and experiences of the involved individuals or artists on public art in the three southern border provinces, 2. to examine the key factors that should be considered in the process of creating and designing public art including its impact on the three southern border provinces, and 3. to compare the results with the other multicultural contexts, such as Bangkok and Chiang Mai. The results were analyzed in order to apply the best practices in developing the public art creation process that is appropriate for the three southern border provinces. This research employed various methods including in-depth interviews, group interviews, case study observation and theoretical studies from documents. The research has resulted in the following conclusions: 1. Among all sample groups studied, it is consensus that their main objective of creating public art is to serve the community and society as a top priority. In the three southern border provinces, the focus is on tourism 2. The key factors that should be considered in the process of creating and designing public art and its impact on the context can be identified into two key factors. First, the process of creating public art significantly involves supporting processes. Second, it is important to learn and understand the different forms of public art existing in the past and present of the community where the art would be placed. In terms of the impact of creating public art on communities and society, the findings showed three categories of impact: positive, negative, and moderate. Firstly, the positive impact is the most common, with 72.73% of respondents of all groups of case studies in the three southern border provinces, Bangkok, and Chiang Mai indicating that public art plays an important role in attracting tourists to the community, creating economic opportunities, as well as increasing community pride. The results from this study will be useful to both academic learning and art management.

Keywords: Public Art/ Community Art/ Graffiti Art/ Multiculturalism/ Three Southern Border Provinces

บทนำ

นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ถูกหยิบยกขึ้นเป็นกลไกสำคัญที่มีส่วนช่วยพัฒนาประเทศไทย และยังช่วยสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในภูมิภาคต่าง ๆ อีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งผลงานศิลปะได้ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ จากข้อมูลของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) มูลค่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ณ สิ้นปี 2560 มีมูลค่า 1.4 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 9.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) โดยใช้ข้อมูล มูลค่าอุตสาหกรรม TSIC 4 หลัก (ไม่รวมนับซ้ำ) นับรวมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ภาคบริการ คำนวณจาก 15 กลุ่มอุตสาหกรรม (รวมภาคบริการ) คือ อุตสาหกรรมงานฝีมือและหัตถกรรม การออกแบบ ทัศนศิลป์ การพิมพ์ สถาปัตยกรรม แฟชั่น ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ การกระจายเสียง การโฆษณา ซอฟต์แวร์ ดนตรี ศิลปะการแสดง อาหารไทย แพทย์แผนไทย และการท่องเที่ยว¹

ในระดับท้องถิ่นของประเทศไทย รวมถึงพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า ในเขตพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ได้นำผลงานศิลปะสาธารณะ (Public Art) ที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับโครงสร้างสถาปัตยกรรมของชุมชน ติดตั้งในบริเวณพื้นที่ทางเศรษฐกิจ หรือเป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่ทางวัฒนธรรมเก่าแก่ของชุมชน ส่งเสริมให้เกิดทัศนียภาพความสวยงาม โดยการสร้างสรรค์ผลงานทางจิตรกรรมบนผนังในพื้นที่สาธารณะของเมืองท่องเที่ยวทางศิลปะในประเทศญี่ปุ่นและในประเทศแถบยุโรป ได้ให้อิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะบนผนังพื้นที่สาธารณะของเมืองท่องเที่ยวไทยปัจจุบัน ซึ่งช่วยดึงดูดการเข้าใช้บริการในสถานประกอบการธุรกิจด้านที่พัก ร้านอาหารของที่ระลึกหัตถกรรมพื้นถิ่น ร้านอาหารพื้นถิ่น สร้างช่องทางการค้าขายตัวได้มากยิ่งขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะในผนังพื้นที่สาธารณะของเมืองท่องเที่ยว พบว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนและอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ยังเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมชุมชนในรูปแบบภาพ 3 มิติได้อีกด้วย²

อย่างไรก็ตาม บางพื้นที่ได้เกิดกรณีพิพาทระหว่างผู้จัดโครงการ ศิลปินนักออกแบบจากต่างพื้นที่ กับกลุ่มคนในชุมชนที่มีความเข้าใจแตกต่างกันในประเด็นของสัญลักษณ์ในผลงาน หรือวัสดุที่นำมาใช้สร้างสรรค์ผลงาน ยกตัวอย่างในกรณี ศิลปินชาวญี่ปุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่หอศิลป์อันดามัน จังหวัดกระบี่ ได้ใช้วัสดุต้นไม้หาด อายุ 143 ปี มาแกะสลักประติมากรรมเพื่อติดตั้งในพื้นที่สาธารณะของเมืองกระบี่ แม้ต้นไม้จะเป็นทรัพย์สินของภาคเอกชน และได้รับการอนุญาตจากเจ้าของแล้ว แต่ก็เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากประชาชนทั่วประเทศ โดยมองว่าต้นไม้ที่มีอายุยืนยาวอีกหลายปีไม่ควรจะตัด น่าจะให้อยู่คู่อำเภอ เพราะปัจจุบันต้นไม้ใหญ่นั้นหายาก ควรได้รับการอนุรักษ์ไว้³

การเลือกพื้นที่ติดตั้งผลงานศิลปะสาธารณะโดยขาดการสร้างความเข้าใจกับชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดประเด็นข้อพิพาทได้ ยกตัวอย่างในกรณี การสร้างผลงานศิลปะบนท้องถนน (Street Art) ณ อาคารธนาคารชาร์เตอร์ ซึ่งเป็นอาคารรูปทรงชิโนโปรตุกีสที่อายุนับร้อยปีและเป็นธนาคารแห่งแรกในภูมิภาคและจังหวัดภูเก็ต เป็นอาคารที่ถูกอนุรักษ์ภายใต้ทรัพย์สินราชพัสดุ โดยเทศบาลนครภูเก็ตและภาคเครือข่ายร่วมปรับปรุงดูแลตามมาตรฐานการอนุรักษ์นานาชาติ จึงถูกสาธารณชนส่วนหนึ่งวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่เหมาะสม ไม่อยากให้สร้างสรรค์ผลงานลงบนอาคารอนุรักษ์ ซึ่งเป็นความเก่าแก่ของอาคารเป็นจุดขายที่ดีอยู่แล้ว และส่วนหนึ่งเห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรทำเป็นการสร้างสรรค์ไม่ได้ทำลาย บางความคิดเห็นสะท้อนว่า สิ่งที่ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ขึ้นนั้น อาจเป็นเพราะ

1. “สัดส่วนมูลค่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั้งหมดต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP),” สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), บันทึกข้อมูลเมื่อ 31 สิงหาคม 2566, <https://www.cea.or.th/statistic-creative-industry-gdp>.

2. “ศิลปะสู่วิถีชุมชนบนผนังพื้นที่สาธารณะของเมืองท่องเที่ยวในภาคเหนือ,” tci-thaijo, บันทึกข้อมูลเมื่อ 12 เมษายน 2564, <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JBS/article/view/242889>.

3. “โลกโซเชียลล้นมลายูเทศมนตรีเมืองกระบี่ ตัดไม้ให้ศิลปินทำประติมากรรม,” ผู้จัดการออนไลน์, บันทึกข้อมูลเมื่อ 12 เมษายน 2564, <https://mgronline.com/south/detail/9580000020032>.

ไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้ทราบข่าวก่อนที่ศิลปินจะมาลงมือสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งท้ายที่สุดแล้วศิลปินตัดสินใจเลือกที่จะลงผลงานออกแม้ว่าจะมีหลายเสียงเรียกร้องให้ยังคงผลงานไว้ก็ตาม⁴

ศิลปะสาธารณะที่ติดตั้งในบางพื้นที่ขาดการดูแลรักษา ส่งผลให้เสื่อมสภาพไปอย่างรวดเร็วก่อนระยะเวลาที่เหมาะสม ทั้งนี้สาเหตุอาจเกิดจากขาดการระดมความคิดเห็นจากชุมชน หรือขาดการสร้างการเข้าใจ หรือถอดบทเรียนวิถีอัตลักษณ์ชุมชนที่แท้จริงถ่ายทอดแก่กลุ่มศิลปิน/นักออกแบบผู้สร้างสรรค์เสียก่อนปฏิบัติงานติดตั้งในพื้นที่ ส่งผลให้ศิลปะสาธารณะไม่ได้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน ยกตัวอย่างกรณีประติมากรรมร่วมสมัยในเมืองกรุงเทพมหานคร ซึ่งรูปแบบของประติมากรรมในพื้นที่สาธารณะก็ยังคงให้ความสำคัญเพียงเล็กน้อยต่อเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับสาธารณะจึงเป็นเรื่องของ “การให้และการรับ” มากกว่าที่จะเป็นการหาความเห็นร่วมกัน หรือความเห็นชอบจากชุมชนหรือสาธารณะ ศิลปะส่วนใหญ่จึงเป็นศิลปะที่ใช้พื้นที่สาธารณะ (Art in Public Place) มากกว่าจะเป็นศิลปะสาธารณะ (Public Art) ที่เรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือประชาชนจะถูกบรรจุไว้ในแนวความคิดหลัก ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างมากมายที่สังเกตได้ชัดที่ตามแนวถนนราชมรรคาสาทรนครินทร์ หรือถนนสาทร ที่ผลงานประติมากรรมหลากหลายรูปแบบถูกละเลย⁵

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ และประสบการณ์ของผู้คนในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่มีต่อผลงานศิลปะสาธารณะ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเชื่อตั้งแต่อดีต มีประวัติศาสตร์ด้านความขัดแย้ง และมีแนวโน้มในการจัดสร้างผลงานศิลปะสาธารณะเพิ่มสูงขึ้นเพื่อช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน มีการส่งเสริมภาพลักษณ์ด้วยการหยิบยกเรื่องราวทางศิลปวัฒนธรรมความงดงามของประเพณีในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นำเสนอผ่านผลงานศิลปะสาธารณะ เช่น การสร้างผลงานศิลปะสาธารณะที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในบริเวณชุมชนหัวตลาด ใกล้ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ตำบลอาเนาะรู จังหวัดปัตตานี ผลงานศิลปะสาธารณะในอำเภอเมือง และอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ที่มีการรับเชิญกลุ่มศิลปินที่มีชื่อเสียงด้านศิลปะ กราฟิตี้จากภายในประเทศและต่างประเทศมาสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและประวัติศาสตร์ของชุมชน

การวิจัยนี้มีขอบเขตการศึกษาศิลปะสาธารณะในพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจในชุมชน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ศิลปะสาธารณะตามสื่อการท่องเที่ยวของจังหวัด รวมทั้งมีความเคลื่อนไหวของกิจกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประโยชน์จากการศึกษานี้ จะมีบทบาทสำคัญในการช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ ลดปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มคนที่มีความแตกต่างด้านวิถีและความเชื่อ ที่ใช้ชีวิตอาศัยอยู่ร่วมกับผลงานศิลปะสาธารณะในพื้นที่ชุมชนของตนเอง และถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้ให้แก่ผู้จัดโครงการ ศิลปินนักออกแบบศิลปะสาธารณะใช้เป็นแนวทางของขั้นตอนกระบวนการก่อนเริ่มสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าในพื้นที่ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาทัศนคติ แนวความคิด วัตถุประสงค์ และประสบการณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือมีบทบาทต่อศิลปะสาธารณะในสามจังหวัดชายแดนใต้

4. “หลังถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก ศิลปิน Alex Face เพิ่งโพสต์ภาพผลงาน Street Art ที่ถูกเก็บ ให้แฟนเพจชมเป็นครั้งแรก,” ผู้จัดการออนไลน์, ” บันทึกข้อมูลเมื่อ 12 เมษายน 2564, <https://mgronline.com/celebonline/detail/9590000037666>.

5. “ศิลปะสาธารณะ : สภาวการณ์ของเมืองกรุง,” บันทึกข้อมูลเมื่อ 12 เมษายน 2564, https://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_08/pdf/EXECUTIVE%20JOURNAL28_1_102-105.pdf.

2. ศึกษาปัจจัยสำคัญที่ควรคำนึงในกระบวนการสร้างสรรค์/ออกแบบผลงานศิลปะสาธารณะ รวมถึงผลกระทบของศิลปะสาธารณะที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

3. นำผลสรุปจากประเด็นที่ศึกษาข้างต้น มาเปรียบเทียบกับผลศึกษาในพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำแนวปฏิบัติที่ดีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะที่เหมาะสมกับพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แบ่งกลุ่มกลุ่มตัวอย่างจากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และการลงพื้นที่สังเกตการณ์ผลงานศิลปะสาธารณะ โดยมีการพิจารณาคัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาทสำคัญ และเกี่ยวข้องกับกระบวนการศิลปะสาธารณะทั้งหมด 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1 กลุ่มตัวอย่างผลงานศิลปะสาธารณะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดเชียงใหม่

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ได้แก่ (1) ตัวแทนกลุ่มชาวบ้าน/ร้านค้าในชุมชน (2) ตัวแทนหน่วยงานที่สนับสนุนทุน/ผู้จัดโครงการ (3) ตัวแทนศิลปินและนักออกแบบ (4) ตัวแทนกลุ่มนักท่องเที่ยว (5) ตัวแทนนักวิชาการด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม บริบทของสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (6) ตัวแทนนักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะสาธารณะ หรือมีประสบการณ์ในการศึกษา ทำการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะสาธารณะ

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้รูปแบบการสัมภาษณ์ประเภทกึ่งโครงสร้าง โดยใช้เวลาดั้งแต่ 45 นาทีขึ้นไป กรณีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีเวลาให้ข้อมูลจำกัด จะมีการปรับข้อคำถามให้มีความกระชับ เหมาะสมกับระยะเวลาของกลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์

2.2 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ใช้เครื่องมือในการรวบรวมได้แก่ (1) การบันทึกเทปเสียง การสังเกตของผู้วิจัย เมื่อผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามในชุมชน โดยมีประเด็นในการศึกษาได้แก่ พฤติกรรมและการใช้ชีวิตของชาวบ้าน ลักษณะทางกายภาพของผลงานศิลปะสาธารณะ และ พฤติกรรมและความสนใจของนักท่องเที่ยว (2) การถ่ายรูปผลงานศิลปะสาธารณะ และสภาพแวดล้อมในชุมชน ช่วยในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนจริง และประเด็นคำถามการวิจัย

ตารางที่ 1 ตัวอย่างคำถามสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มศิลปิน/นักออกแบบ และผู้จัดโครงการ

ที่มา : ผู้วิจัย

ตัวอย่างคำถาม
1. ขอทราบถึงประวัติความเป็นมา การศึกษา อาชีพหน้าที่ความรับผิดชอบ และบทบาทที่มีต่อพื้นที่ชุมชนที่ผ่านมา มีอะไรบ้าง
2. ท่านเห็นว่าพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเหมาะสมในการสร้างศิลปะสาธารณะอย่างไร
3. ในการสร้างศิลปะสาธารณะ ท่านได้รับทุนการสนับสนุนจากแหล่งทุนใด / ท่านเคยเป็นหัวหน้าโครงการดำเนินการบ้างหรือไม่

4. แนวความคิดในการสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะในพื้นที่ A ของท่านคืออะไร / คาดหวังว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านใดบ้าง
5. ก่อนการสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะ ท่านได้สอบถามความคิดเห็นจากชุมชนในพื้นที่/ส่วนงานอื่น ๆ บ้างหรือไม่
6. หลังจากที่ได้ดำเนินการสร้างศิลปะสาธารณะแล้วเสร็จ ท่านได้รับข้อคิดเห็นจากสาธารณะชนอย่างไรบ้าง ทั้งในข้อดีและข้อควรพัฒนา
7. หากผลงานของท่านมีการเสื่อมสภาพ ท่านมีความเห็นว่าควรซ่อมบำรุง / การแก้ปัญหาในลักษณะอื่น ๆ หรือไม่
8. ท่านเห็นว่าเนื้อหาของผลงานศิลปะสาธารณะรูปแบบใดที่มีความเหมาะสม และไม่เหมาะสมกับพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. ขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูล ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากภาคสนาม มีขั้นตอนการจัดเก็บดังนี้

3.1 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ และกลุ่มตัวอย่างผลงานศิลปะสาธารณะในพื้นที่ที่กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้

3.2 ดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องบันทึกเสียง และลงพื้นที่สังเกตการณ์ จะมีการบันทึกข้อสังเกตด้วยเครื่องบันทึกเสียงและการถ่ายรูป

3.3 ถอดเทปสัมภาษณ์ และคัดเลือกไฟล์รูปภาพผลงานที่เห็นบริบทสภาพแวดล้อมในพื้นที่

3.4 อัปโหลดไฟล์การถอดเทปสัมภาษณ์และไฟล์รูปภาพ โดยจัดแบ่งหมวดหมู่เก็บไว้ในโปรแกรม ATLAS.ti เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และหาข้อสรุปชั่วคราว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

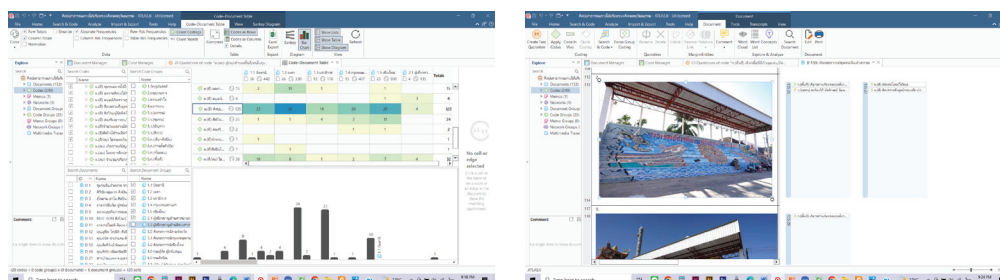
4.1 การสร้างข้อสมมติฐาน และกรอบแนวคิดในการวิจัย

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.3 การตรวจสอบข้อมูล ตรวจสอบด้วยทฤษฎีสามเส้า (Theory triangulation) รวมถึงความถูกต้อง ความครบถ้วน และความอึดตัวของข้อมูล

4.4 การสร้างรหัสข้อมูล (Coding) โดยใช้โปรแกรม ATLAS.ti Version 22 (2002- 2022) ซึ่งเป็นโปรแกรมที่มีความสามารถในการช่วยจัดเก็บข้อมูล รวบรวมรหัสวิจัยและแยกให้เป็นประเภทหมวดหมู่ และสามารถช่วยวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยข้อมูลการวิจัยที่นำมาวิเคราะห์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลประเภทข้อความที่ได้จากการถอดเทปการสัมภาษณ์ และข้อมูลประเภทรูปภาพที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม

4.5 สรุปผลการวิจัย โดยรหัสวิจัยที่น่าเชื่อถือและสามารถนำมาสรุปผลได้ จำนวนของข้อความสำคัญในรหัสวิจัยจะต้องไม่น้อยกว่าจำนวนของประชากรตัวอย่างทั้งหมดในกลุ่มพื้นที่ที่ศึกษา

ภาพที่ 1 ตัวอย่างการวิเคราะห์รหัสวิจัยประเภทข้อความ

และรูปภาพด้วยโปรแกรม ATLAS.ti Version 22

ที่มา : ผู้วิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม และการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา ศิลปะสาธารณะภายใต้บริบทของสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อศึกษาศึกษาทัศนคติ แนวความคิด วัตถุประสงค์ และประสบการณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือมีบทบาทต่อศิลปะสาธารณะ และปัจจัยสำคัญที่ควรคำนึง ในกระบวนการสร้างสรรค์/ออกแบบผลงานศิลปะสาธารณะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยมีกรณีศึกษาตัวอย่าง ศิลปะสาธารณะในพื้นที่กรุงเทพมหานครและจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ โดยแสดงจำนวนชุดข้อมูล และข้อความสำคัญจากการสัมภาษณ์ และการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 จำนวนข้อความสำคัญของประเด็นการวิจัยจากการสัมภาษณ์ และการสำรวจพื้นที่
ที่มา : ผู้วิจัยวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม ATLAS.ti

ประเด็นการวิจัย	ปัตตานี Gr=442; GS=36	ยะลา Gr=359; GS=27	นราธิวาส Gr=176; GS=12	กทม. Gr=404; GS=15	เชียงใหม่ Gr=500; GS=25	ผู้เชี่ยวชาญด้าน ศาสนาและ พหุวัฒนธรรม Gr=135; GS=4	ผู้เชี่ยวชาญด้าน ศิลปะสาธารณะ Gr=208; GS=4	จำนวน ข้อความ สำคัญ Totals
1. วัตถุประสงค์ Gr=334; GS=22	56 11.81%	64 18.18%	32 16.93%	73 17.02%	81 15.14%	8 5.75%	52 22.51%	366 15.58%
2. กระบวนการ Gr=870; GS=85	136 28.69%	126 35.80%	88 46.56%	202 47.32%	224 41.87%	10 7.19%	117 50.65%	904 38.48%
3. สิ่งที่ต้องเรียนรู้ Gr=634; GS=101	196 41.35%	81 23.01%	38 20.11%	71 17.02%	124 23.18%	106 76.26%	24 10.39%	642 27.33%
4. ผลกระทบ Gr=411; GS=36	86 18.14%	81 23.01%	31 16.40%	80 18.65%	106 19.81%	15 10.79%	38 16.45%	437 18.60%
Totals	474 100%	352 100%	189 100%	426 100%	535 100%	139 100%	231 100%	2,349 100%

จากตารางสามารถสรุปผลการวิจัย โดยเรียงลำดับประเด็นการวิจัยจากจำนวนข้อความสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งจำนวนของข้อความสำคัญในรหัสวิจัยที่สามารถสรุปเป็นผลได้นั้น จะต้องไม่น้อยกว่าจำนวนของประชากร ตัวอย่างทั้งหมดในกลุ่มพื้นที่ที่ศึกษา ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์/แนวคิดในการสร้างศิลปะสาธารณะ จากผลสรุปการศึกษาวัตถุประสงค์/แนวคิดในการสร้างศิลปะสาธารณะ พบว่า วัตถุประสงค์และแนวคิดในการสร้างศิลปะสาธารณะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรุงเทพมหานคร จังหวัดเชียงใหม่ และนักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่ตรงกัน โดยศิลปะสาธารณะที่สร้างขึ้นในปัจจุบันนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อชุมชนและสังคมสำคัญเป็นลำดับแรก โดยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

มีเป้าหมายเน้นไปที่การท่องเที่ยว เนื่องจากบริบทของพื้นที่มีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ และรายได้เฉลี่ยของประชากร รวมถึงชาวสถานการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่ยังคงเป็นภาพความทรงจำของนักท่องเที่ยวต่างภูมิภาค ซึ่งมีข้อเสนอแนะจากนักวิชาการด้านสังคมพหุวัฒนธรรมให้เสริมเรื่องกิจกรรมทางศิลปะที่มีวัตถุประสงค์และกระบวนการที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

สำหรับพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ วัตถุประสงค์ในการสร้างศิลปะสาธารณะเพื่อชุมชน จึงเน้นการออกแบบเพื่อประโยชน์ใช้สอยให้สอดคล้องกับพื้นที่ และสามารถสะท้อนอัตลักษณ์วิถีของชุมชนที่โดดเด่นออกมาได้ ทั้งนี้ วัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนสุนทรียะทางศิลปะในกรุงเทพมหานคร (ให้ข้อคิดเห็นมากเป็นลำดับที่ 2) ช่วยสร้างความสุขและความภาคภูมิใจให้แก่ศิลปินที่นำเสนอ สุนทรียะ แนวคิด และอัตลักษณ์ของตนเองสู่พื้นที่สาธารณะได้อย่างเสร็จสมบูรณ์ อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้สาธารณชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะที่มีประโยชน์ในด้านแบบอย่างในการศึกษาเรียนรู้ และยังช่วยพัฒนาชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย

สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของชุมชนและสังคมในจังหวัดเชียงใหม่มีหลักคิดที่ใกล้เคียงกับทฤษฎีของกลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะสาธารณะ โดยเน้นไปที่การพัฒนาพื้นที่ศิลปะของชุมชนที่สามารถเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ สร้างประโยชน์ให้กับเยาวชน และให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในพื้นที่ของตนเองก่อน เนื่องด้วยหลายพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่เป็นแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงชาวบ้านชุมชนมีจิตใจที่เปิดรับการพัฒนา และพร้อมสร้างความยั่งยืนจากสิ่งที่มีในพื้นที่ตนเองโดยมีศิลปะสาธารณะเข้าไปเป็นแรงหนุนเสริมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง สำหรับทฤษฎีของนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่า ศิลปะสาธารณะมีบทบาทสำคัญเข้าไปช่วยสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทั้งในด้านการปลูกจิตสำนึกและด้านเศรษฐกิจ โดยศิลปะควรเข้ามามีบทบาทอย่างยิ่ง ในการรับใช้มนุษย์และสังคม

จึงสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า วัตถุประสงค์/แนวคิดในการสร้างศิลปะสาธารณะควรมุ่งเน้นไปที่วัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมให้มีความสำคัญเป็นลำดับแรก ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ ทั้งนี้ประเด็นสำคัญที่พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถนำกรณีศึกษาในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และทฤษฎีของกลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะสาธารณะมาปรับใช้ได้ กล่าวคือ ให้นำวัตถุประสงค์ไปที่การพัฒนาพื้นที่ศิลปะของชุมชนที่สามารถเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ สร้างประโยชน์ให้กับเยาวชน และให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในพื้นที่ของตนเอง ก่อนที่จะเน้นประเด็นเชิงเศรษฐกิจหรือการท่องเที่ยว เพื่อให้ศิลปะได้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2. ปัจจัยที่ต้องคำนึงในการสร้างศิลปะสาธารณะ

2.1 กระบวนการสร้างศิลปะสาธารณะ จากผลสรุปการศึกษากระบวนการสร้างศิลปะสาธารณะ พบว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการสร้างศิลปะสาธารณะ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

(1) กระบวนการสนับสนุนมีความสำคัญเป็นลำดับแรก จากการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดเชียงใหม่ และสำหรับนักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะสาธารณะ โดยมีกระบวนการสนับสนุนที่สำคัญได้แก่ การมีส่วนร่วมจากหน่วยงานและศาสตร์ต่าง ๆ การสนับสนุนด้านงบประมาณที่ได้รับทั้งจากภาครัฐและเอกชน ซึ่งต้องมีกระบวนการจัดการงบประมาณที่ครอบคลุมค่าใช้จ่ายทุกด้านของโครงการ

(2) กระบวนการดำเนินการ จากการศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบจำนวนข้อความสำคัญมากเป็น

ลำดับที่ 1 สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ และผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการมีจำนวนข้อความเป็นลำดับที่ 2 โดยมีกระบวนการดำเนินการที่สำคัญได้แก่ การให้ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ก่อนเริ่มไปจนถึงหลังดำเนินโครงการเสร็จสิ้น ซึ่งในจังหวัดเชียงใหม่พบกระบวนการให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างผลงานศิลปะสาธารณะมากเป็นลำดับที่ 1 มีความสอดคล้องกับการให้พรศนะจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการ ว่า จะต้องทำให้คนในชุมชน/สังคมมีความรู้สึกร่วม รู้สึกว่าเป็นเจ้าของผลงานศิลปะ หรือผลงานศิลปะสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ได้ สำหรับภาพรวมในพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้จะพบว่า กระบวนการดำเนินการจะไม่ถูกจัดอยู่ในกระบวนการที่สำคัญ อย่างไรก็ตามจังหวัดยะลามีกระบวนการดำเนินการเป็นกระบวนการที่สำคัญลำดับที่ 2 โดยจากการศึกษาพบว่า ผู้จัดโครงการหรือศิลปินได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ก่อนสร้างผลงานจนกระทั่งหลังดำเนินโครงการเสร็จสิ้น ซึ่งสามารถนำไปเป็นแบบอย่างกระบวนการดำเนินการสำหรับกรณีศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

(3) กระบวนการตั้งหัวข้อ ทุกกลุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ให้ความสำคัญ และมีข้อคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ให้มีการศึกษาวิถีชีวิต บริบทที่สำคัญของชุมชน รวมถึงความเชื่อและประเด็นอ่อนไหวเป็นสำคัญ หลังจากนั้นจึงจะนำความคิดสร้างสรรค์ หรือรูปแบบเฉพาะตนของศิลปินมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเรื่องราว และลักษณะของพื้นที่อย่างเหมาะสม ดังภาพที่ 2 (ซ้าย) ศิลปะสาธารณะในอำเภอเบตง แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องถึงวิถีของชาวบ้าน พ่อค้าแม่ค้าที่นำผักสดมาวางขายในช่วงเช้า ภาพที่ 2 (กลาง) ศิลปะสาธารณะในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตในอดีตของชุมชนริมแม่น้ำ และส่งเสริมการอนุรักษ์น้ำริมคลองให้กลับมาใสสะอาด และภาพที่ 2 (ขวา) ศิลปะสาธารณะในกรุงเทพมหานคร จากการสัมภาษณ์จึงทราบแนวคิดที่ศิลปินได้เลือกสัญลักษณ์ที่ทุกคนสามารถจะเข้าใจได้ เพราะพื้นที่นั้นมีทั้งคนไทยพุทธ มุสลิม จีน ศิลปินจึงได้พยายามเลือกสัญลักษณ์ที่ไม่ได้กระทบกับใคร มีการเล่าว่าอดีตตรงนี้มีอะไร เคยเป็นอะไร ที่เขา (ทีมผู้จัดโครงการ) เล่ามาก็มีคณะลิเกเก่าแต่ก่อน เป็นแค่สะพานข้ามคลอง ที่เหลือศิลปินต้องไปทำการบ้านเองว่า องค์ประกอบในงานของตนเองควรเพิ่มตรงไหน ลักษณะงานที่ออกมาจะเป็นลิเกทรงเครื่อง โทนสีก็จะค่อนข้างน้อยเลือกใช้ดอกบัวและปลาทองเป็นสัญลักษณ์ที่เข้าไปเสริม

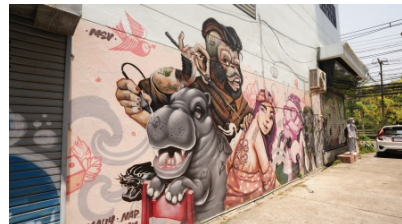

ภาพที่ 2 ตัวอย่างหัวข้อของศิลปะสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต บริบทของชุมชน
ที่มา : ผู้วิจัย

(4) การจัดการพื้นที่ ในแต่ละกลุ่มตัวอย่างให้ข้อคิดเห็นเรื่องการจัดการพื้นที่แตกต่างกันออกไป สำหรับพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร ให้ข้อคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ได้คำนึงถึงบริเวณที่มีผู้คนพบเห็นผลงานได้อย่างเด่นชัด บางครั้งอาจเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ พื้นที่ที่ผู้คนสามารถเข้าถึง และ

มีการสัญจรผ่านไปมาอยู่เป็นประจำเป็นปัจจัยสำคัญ ดังภาพที่ 3 (ซ้าย) ศิลปะสาธารณะในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ที่เป็นภาพวาดขนาดใหญ่ สามารถเข้าถึงได้ง่ายและเป็นที่จดจำของชาวบ้านในชุมชน และภาพที่ 3 (กลาง) ศิลปะสาธารณะในพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์พบว่า เป็นพื้นที่ที่เข้าถึงได้ง่าย ไม่มีการจอดรถหรือวางสิ่งของกีดขวางบดบังผลงาน อีกทั้งได้รับการมีส่วนร่วมจากชุมชนหลังสร้างผลงานเสร็จ โดยพบชาวบ้านนำต้นไม้มาจัดวางตกแต่งพื้นที่ให้งดงาม

สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ จะมีการเลือกสร้างสรรค์ผลงานในพื้นที่ส่วนบุคคลและเอกชน ดังภาพที่ 3 (ขวา) ศิลปะสาธารณะบริเวณริมถนน อำเภอเมือง ที่สร้างสรรค์อยู่บริเวณอาคารส่วนบุคคล จากการสัมภาษณ์พบว่า ศิลปินจะเลือกสร้างสรรค์ทั้งในพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตและไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งมีสาเหตุจากวัฒนธรรมและแนวคิดของศิลปะในรูปแบบสตรีทอาร์ต/กราฟิตี้ของศิลปินในพื้นที่ การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐทั้งด้านงบประมาณ และการจัดสรรพื้นที่ในแสดงออกด้านศิลปะสาธารณะ สำหรับกลุ่มนักวิชาการด้านศิลปะสาธารณะให้ข้อคิดเห็นว่าการจัดการพื้นที่ควรคำนึงถึง (1) สัดส่วนของพื้นที่สร้างสรรค์กับพื้นที่ใช้สอยของชุมชน (2) พื้นที่ที่มีประเด็นปัญหา (3) พื้นที่ที่ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและเข้าถึงได้ (Accessibility) (4) มีกระบวนการที่สร้างความผูกพัน (Engagement) ให้คนในพื้นที่มีฐานะที่เป็นเจ้าข้าเจ้าของ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ และ (5) การมองเห็น (Visibility) ที่มีความสัมพันธ์กับทัศนียภาพของพื้นที่

ภาพที่ 3 ตัวอย่างการจัดการพื้นที่ของศิลปะสาธารณะ

ที่มา : ผู้วิจัย

2.2 สิ่งที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างศิลปะสาธารณะ จากผลสรุปการศึกษาสิ่งที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับสร้างศิลปะสาธารณะ พบว่าในแต่ละพื้นที่มีสิ่งที่ต้องเรียนรู้แตกต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

(1) สิ่งที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้สำคัญเป็นลำดับแรก เมื่อนับจำนวนผลรวมของข้อความสำคัญจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทั้งหมด ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของศิลปะสาธารณะที่มีอยู่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน คือสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ควรศึกษาเรียนรู้เป็นลำดับแรกก่อนที่จะเริ่มสร้างศิลปะในพื้นที่สาธารณะ โดยในกรุงเทพมหานครและจังหวัดเชียงใหม่ ต้องศึกษาเกี่ยวกับความเข้าใจวิถีของการสร้างผลงานศิลปะกราฟิตี้ หรือศิลปะข้างถนน เพื่อทำความเข้าใจประเด็นต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ ได้ให้ความเห็นในการแสดงขอบเขตของศิลปะสาธารณะ ที่ควรพิจารณาจากผลงานที่แสดงผลสัมฤทธิ์ของการรับใช้ชุมชนและสังคม เป็นผลงานที่มีการสร้างในพื้นที่สาธารณะที่อยู่ในชุมชน เป็นการแก้ปัญหาให้กับชุมชน และต้องแสดงถึงกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างชัดเจน ซึ่งการสร้างหลักสูตรในสถานศึกษาที่เกี่ยวกับศิลปะสาธารณะ รวมถึงการออกนโยบายหรือระเบียบเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานในพื้นที่สาธารณะ มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนและสร้างความรู้ความเข้าใจในการแสดงออกด้านสุนทรียะในพื้นที่สาธารณะหรือชุมชนให้เป็นไปอย่างเหมาะสมอีกด้วย

(2) สิ่งที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า ความสัมพันธ์ของชาวบ้านในชุมชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระบวนกรมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มสร้างศิลปะสาธารณะจนดำเนินการสร้างเสร็จสิ้น โดยพบว่ากลุ่มชาวบ้านในชุมชนที่มีความสัมพันธ์อันดีและมีอัธยาศัยดี มีแนวโน้มที่จะเปิดใจรับในการพัฒนาชุมชน รวมถึงแสดงการมีส่วนร่วมในการสร้างศิลปะสาธารณะ อาทิ การต้อนรับ การแสดงความรู้สึกเป็นเจ้าข้าวเจ้าของ โดยการช่วยดูแลผลงานหลังสร้างผลงานเสร็จสิ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับประสบการณ์ของนักวิชาการด้านศิลปะสาธารณะส่วนหนึ่งอีกด้วย สำหรับกลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญให้ข้อคิดเห็นว่า ให้ศึกษาบริบทต่าง ๆ ของชุมชน รวมถึงศึกษาประเด็นความอ่อนไหวในชุมชนที่ควรหลีกเลี่ยงในการถ่ายทอดผ่านผลงานศิลปะสาธารณะอีกด้วย

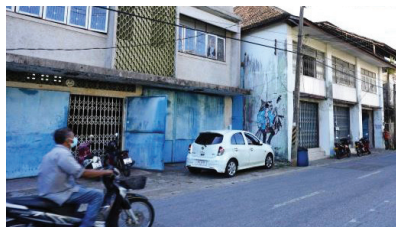
(3) สิ่งที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและศาสนา จากการศึกษาจะพบว่า มีข้อความสำคัญเกี่ยวกับวัฒนธรรมและศาสนาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นส่วนใหญ่ สำหรับนักวิชาการด้านศาสนาและสังคมพบว่าวัฒนธรรมได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่ชัดเจนตั้งแต่ในอดีต รวมถึงความขัดแย้งของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่อดีตมีสาเหตุจากหลายปัจจัย อาทิ การเหยียดเชื้อชาติหรือความเชื่อที่ต่างกันไปสู่ความขัดแย้ง การแบ่งแยก ช่วงชิงพื้นที่แสดงถึงการมีตัวตน หรือพื้นที่เชิงการเมืองของศาสนา ปัญหาการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติ เป็นต้น สำหรับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นความอ่อนไหวเรื่องความเชื่อ/ศาสนาว่า ก่อนเข้ามาสร้างศิลปะสาธารณะในพื้นที่ ให้ศึกษาก่อนว่า สิ่งใดทำได้หรือทำไม่ได้ ระวังการแสดงออกหรือเนื้อหาในผลงานที่อาจขัดต่อหลักความเชื่อของคนในพื้นที่ และพยายามสื่อถึงเนื้อหาในแง่บวก โดยไม่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องของความเชื่อ/หลักศาสนา

จึงสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า ปัจจัยที่ต้องคำนึงในการสร้างศิลปะสาธารณะเพื่อให้ผลงานประสบผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ 1. กระบวนการสร้างศิลปะสาธารณะ จะต้องมีการสร้างความร่วมมือ และการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน การสร้างบทบาทในการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนทั้งก่อนและหลังสร้างผลงาน การตั้งหัวข้อของผลงานจากการศึกษาวิถีชีวิต ความเชื่อและประเด็นอ่อนไหวของชุมชน และ การจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสมโดยคำนึงจากสัดส่วนของพื้นที่สร้างสรรค์กับพื้นที่ใช้สอยของชุมชน 2. สิ่งที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างศิลปะสาธารณะ จะต้องมีการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้าง และข้อตกลงในการสร้างผลงานศิลปะสาธารณะ ทั้งในกลุ่มผู้สนับสนุน ศิลปิน ชาวบ้านในชุมชน และนักท่องเที่ยวให้มีความเข้าใจร่วมกัน มีการเรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของชาวบ้านในชุมชน รากฐานทางวัฒนธรรม และความเชื่อของคนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อลดผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นกับผู้มีส่วนร่วมในการสร้างผลงานศิลปะสาธารณะทุกภาคส่วน

3. ผลกระทบจากการสร้างศิลปะสาธารณะ จากผลสรุปการศึกษาผลกระทบจากการสร้างศิลปะสาธารณะพบว่า ศิลปะสาธารณะให้ผลกระทบกับชุมชนในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 ผลกระทบด้านดี พบเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.73) จากทุกกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา โดยให้ข้อคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ศิลปะสาธารณะและศิลปะแขนงต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ชุมชนได้ โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาถ่ายรูป เยี่ยมชมผลงานศิลปะในชุมชน ช่วยสร้างโอกาสในการกระตุ้นเศรษฐกิจแก่ชุมชน รวมถึงผลงานได้รับความชื่นชอบและการยอมรับจากชาวบ้านตลอดจนร้านค้าในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า การสร้างผลงานศิลปะในพื้นที่ชุมชน อาจช่วยลดความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ได้ ทั้งนี้ต้องอาศัยกระบวนการดำเนินการและการจัดสรรงบประมาณ เพื่อมุ่งเน้นไปสู่ความยั่งยืนอีกทางหนึ่งด้วย

3.2 ผลกระทบด้านลบ พบเป็นส่วนน้อย (ร้อยละ 14.63) โดยในแต่ละกลุ่มตัวอย่างให้ข้อคิดเห็นแตกต่างกันออกไป สำหรับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ให้สาเหตุของผลกระทบในด้านลบว่า มีการติดตั้งผลงานในพื้นที่ใช้สอยในชีวิตประจำวันของชาวบ้านดังภาพที่ 4 โดยการสังเกตการณ์เข้าไปในพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี พบว่าต้องมีการพัฒนากระบวนการจัดการพื้นที่ และกระบวนการดำเนินการให้ชาวบ้านได้มีบทบาทส่วนร่วมทั้งก่อนสร้างผลงานไปจนกระทั่งหลังสร้างผลงานเสร็จสิ้น จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดยะลาพบปัญหานักท่องเที่ยวเข้ามาชมผลงานในช่วงเวลากลางวัน หรือ เหยียบต้นไม้เสียหาย เป็นต้น สำหรับกรุงเทพมหานครและจังหวัดเชียงใหม่ผลกระทบในด้านลบเกิดจากเกิดจากความไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ หรือกระบวนการสร้างศิลปะสาธารณะ ทั้งจากทางผู้จัด/ผู้สนับสนุนโครงการ นักวิชาการ ส่งผลให้มีการใช้งบประมาณผิดวัตถุประสงค์ รวมถึงพบการพยายามนำโฆษณาสินค้าของภาคเอกชนแฝงในผลงานสร้างสรรค์เพื่อชุมชน เป็นต้น กรณีผลกระทบด้านลบที่เกี่ยวกับการรบกวนกิจวัตรหรือทรัพย์สินของชาวบ้าน อาทิ การสร้างสรรค์ผลงานในพื้นที่หรือทรัพย์สินที่ไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมและความเหมาะสมของศิลปินที่สร้างผลงานศิลปะกราฟิตี้ (แต่เป็นการไม่เหมาะสมต่อระเบียบบ้านเมือง) รวมถึงพบว่าชาวบ้านในบางชุมชน หรือประชาชนบางกลุ่มยังไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ และกระบวนการสร้างศิลปะในพื้นที่สาธารณะ สำหรับผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ ได้อธิบายสาเหตุที่ผู้ชม เจ้าของพื้นที่ หรือคนในชุมชนไม่เข้าใจเจตนาของการสร้างศิลปะสาธารณะว่า เกิดจากผลงานศิลปะยังไม่สามารถสื่อเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดชาวบ้าน (ยังไม่รู้จัก หรือไม่เข้าถึงชาวบ้าน) มีการเลือกใช้รูปแบบของสื่อประชาสัมพันธ์สมัยใหม่ หรือเลือกใช้ศิลปะสมัยใหม่จากวัฒนธรรมตะวันตกในการสื่อสารกับกลุ่มชาวบ้าน เป็นต้น

ภาพที่ 4 ตัวอย่างผลกระทบด้านลบจากการสร้างผลงานในพื้นที่ใช้สอย
ในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน
ที่มา : ผู้วิจัย

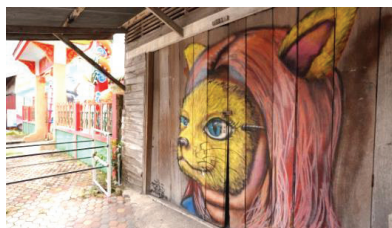
3.3 ผลกระทบปานกลาง จากการศึกษาพบเป็นส่วนน้อย (ร้อยละ 12.64) โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า มีการสร้างสรรค์ผลงานที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนหรืออาจขัดต่อกฎหมายโดยสาเหตุเกิดจาก เช่น แนวคิดความเป็นขบถของกลุ่มศิลปินกราฟิตี้และสตรีทอาร์ต ศิลปิน/ผู้จัดโครงการยังไม่สามารถตีวิถี เรื่องราว หรืออัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริงสะท้อนผ่านงานศิลปะออกมาได้อย่างทรงพลัง กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานอาจขาดการมีส่วนร่วมกับชุมชน หรือมีส่วนร่วมน้อย ภาพวิถีชีวิตที่สะท้อนในผลงานไม่ปรากฏเห็นในพื้นที่ชุมชนในปัจจุบัน ขาดปฏิสัมพันธ์ในการดึงคนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับผลงาน ศิลปิน/ผู้จัดโครงการมีเจตนาต้องการสร้างความเหมาะสมใหม่ ซึ่งบางครั้งทำหยาบต่อประเด็นความอ่อนไหวของคนในชุมชน โดยจะต้องมีกระบวนการสร้างความเข้าใจ มีการจัดเสวนาเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมสอบถามความคิดเห็นกับคนในพื้นที่ชุมชนเพิ่มเติม ทั้งนี้ ในบางกรณีผลกระทบปานกลางอาจไม่ได้ส่งผลต่อประเด็นความอ่อนไหวของคนในชุมชนมากนัก โดยจะมีการสร้างความเข้าใจ

อธิบายและรับฟังข้อคิดเห็นจากคนในชุมชน และสามารถให้ผลงานคงอยู่ในพื้นที่ได้ ยกตัวอย่างการสัมภาษณ์ศิลปินท่านหนึ่งที่สร้างสรรค์งานในพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา เล่าว่า

เราอยากจะทำหอยกรอบของการทำงานสตรีทอาร์ต ซึ่งก็ยังเห็นว่ายังไม่มีใครทำงานแอ็บสแตรก (Abstract) บนสตรีทอาร์ต ซึ่งง่ายมากที่จะทำสาดสีออกมา ก็มีหลาย ๆ สีเอามาสาดรวมกันเป็นพหุวัฒนธรรมต่างสีอยู่รวมกันเป็นหนึ่งเดียว แต่มันไม่ได้ง่ายที่จะชุมชนจะทำความเข้าใจกับเรื่องแบบนี้ เราก็เลยต้องวาดภาพสด (ไม่มีภาพแบบร่าง) ลงไปด้วย โดยให้ชาวบ้านมาเป็นแบบวาดลงที่กำแพง มีตัวแทนชุมชนเลือกคนที่จะมาเป็นแบบให้เรามาขึ้นให้เราวาดสด ๆ ที่กำแพง ไม่ถ่ายรูปแต่วาดสด แต่สิ่งที่ท้าทายมากกว่านั้นคือเราได้ทำลายกรอบของชาวบ้านที่เป็นเจ้าของกำแพง เพราะแรกๆเจ้าของบ้านไม่เข้าใจ ขั้นตอนแรกเราสาดสีใส่กำแพงก่อนแล้วก็กลับไปพัก มันก็ยังดูไม่ออกเพราะสีมันเลอะเลยทำให้เจ้าของบ้านไม่พอใจ ก็เป็นประสบการณ์ที่ว่าถ้าเราจะเริ่มทำงานอะไรเราก็ต้องไปคุยกับเจ้าของบ้านก่อน ทำความรู้จักพูดคุยและขออนุญาตด้วยตัวเอง เพราะไปถึงเราก็ไปสาดสีเลยโดยไม่ได้พูดคุยกันก่อน เขาก็จะมองว่าเราไม่น่ารักไม่เคารพผู้ใหญ่ เราเองก็ได้เรียนรู้การทำงานสตรีทอาร์ตกับสังคม บางครั้งก็ไม่ได้มีอะไรมาก เราแค่ต้องทำให้ถูกกาลเทศะก็ต้องดูให้ดีว่าที่นี่เขาทำอะไรได้ อะไรไม่ได้⁶

สำหรับบางกรณีอาจส่งผลกระทบต่อประเด็นความอ่อนไหวของคนในชุมชนมาก จะมีการแก้ไขปรับเปลี่ยนบางส่วน of ผลงาน ดังตัวอย่างภาพที่ 5 ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ที่ศิลปินมีเจตนาต้องการวาดรูปแมว (สัตว์เลี้ยงที่คนในท้องถิ่นนิยมเลี้ยง) สวมผ้าคลุมฮิญาบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความอ่อนไหวในเรื่องเครื่องแต่งกายของชาวมุสลิม จึงได้มีการปรับแก้ไขบางส่วน of ผลงาน โดยเปลี่ยนจากผ้าคลุมฮิญาบเป็นเส้นผม ดังนั้นผลกระทบปานกลางจึงจำเป็นที่ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดผลกระทบด้านลบในระยะยาวต่อมา

ผลกระทบจากการสร้างศิลปะสาธารณะ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า การสร้างศิลปะสาธารณะให้ผลกระทบในด้านดีเป็นส่วนใหญ่ โดยมีส่วนสำคัญในการช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ชุมชน อย่างไรก็ตามผลกระทบในด้านลบและผลกระทบปานกลางแม้พบเพียงส่วนน้อย แต่เป็นประเด็นที่ควรพึงระวัง โดยมีแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยการศึกษาปัจจัยที่ต้องคำนึงในการสร้างศิลปะสาธารณะ อาทิ มีกระบวนการตั้งหัวข้อที่สอดคล้องกับวิถีของชุมชนและหลักเสียงประเด็นอ่อนไหว มีกระบวนการจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสม โดยเลือกบริเวณที่มีผู้คนพบเห็นผลงานได้อย่างเด่นชัด ไม่มีสิ่งกีดขวางบดบังผลงาน รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสร้างศิลปะสาธารณะร่วมกันระหว่างผู้จัด/ผู้สนับสนุนโครงการ ศิลปิน ชาวบ้านในชุมชน รวมถึงกลุ่มนักท่องเที่ยว อาทิ ความรู้เกี่ยวกับการสร้างศิลปะสาธารณะ การศึกษาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและวัฒนธรรม ความเชื่อในพื้นที่

ภาพที่ 5 ตัวอย่างผลกระทบปานกลาง

ที่มา : ผู้วิจัย

6. ศิลปิน F (นามสมมติ), “ศิลปะสาธารณะภายใต้บริบทของสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้,” สัมภาษณ์โดย อภิรักษ์ โพธิ์ทัพพะ, 9 กรกฎาคม 2564.

ผลสรุปการดำเนินการวิจัย/ อภิปรายผล

ผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ และการลงพื้นที่สังเกตการณ์ นำไปประมวลสรุปผลออกมาเป็นแนวทางในการสร้างศิลปะสาธารณะภายใต้บริบทของสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจึงได้อภิปรายผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. กระบวนการสร้างศิลปะสาธารณะ ในการวิจัยนี้พบว่า กระบวนการสนับสนุน เป็นกระบวนการที่สำคัญเป็นลำดับแรก โดยมีกระบวนการสนับสนุนที่สำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมจากหน่วยงาน และศาสตร์ต่าง ๆ การสนับสนุนด้านงบประมาณที่ได้รับทั้งจากภาครัฐและเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับมานิตย์ โกวฤทธิ์ ว่า แนวคิดสำคัญที่สามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาศิลปะเชิงพุทธวิถีชุมชนในผนังพื้นที่สาธารณะ คือ

แนวคิดการสร้างเมืองแบบมาจิซึกุริ (Machizukuri) คือ การสรรค์สร้างเมืองโดยมีการร่วมมือจากกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลาย และเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างเสน่ห์ของเมือง บนฐานทุนทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ แนวคิดนี้เป็นการอาศัยกำลังของคนในท้องถิ่นในการพัฒนาเป็นสำคัญ คนในท้องถิ่นสามารถสร้างความเป็นท้องถิ่นออกมาได้อย่างเหมาะสมหรือสอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่นมากกว่าการบริหารจัดการจากภาครัฐฝ่ายเดียว⁷

ซึ่งสอดคล้องกับผลสรุปการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการที่สำคัญอีกกระบวนการหนึ่งว่า การดำเนินงานที่สำคัญ คือ การให้ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมทั้งก่อนสร้างผลงาน ไปจนกระทั่งหลังดำเนินโครงการเสร็จสิ้น (กรุงเทพมหานครมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ และผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 2) ซึ่งในจังหวัดเชียงใหม่พบกระบวนการที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากที่สุด โดยสอดคล้องกับทฤษฎีจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการว่า จะต้องทำให้คนในชุมชน หรือในสังคมมีความรู้สึกร่วม รู้สึกว่าเป็นเจ้าของเจ้าของผลงานศิลปะ หรือผลงานศิลปะสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ได้

สำหรับกระบวนการตั้งหัวข้อ ทุกกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวกับศิลปะสาธารณะให้ความสำคัญไปในทิศทางเดียวกันว่า ควรศึกษาวิถีชีวิต บริบทที่สำคัญของชุมชน ความเชื่อและประเด็นอ่อนไหวก่อน หลังจากนั้นจึงจะนำความคิดสร้างสรรค์ หรือรูปแบบเฉพาะตนของศิลปินมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เรื่องราว และลักษณะของพื้นที่อย่างเหมาะสม ซึ่งคล้ายคลึงกับมูฮัมหมัด ฟาลิฮิน จัสมี และ นิก ฮานิตา นิก โมฮาหมัด ที่ได้กล่าวถึงผลสรุปการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของศิลปะสาธารณะในเขตพื้นที่เมืองของมาเลเซียว่า “บทบาทของศิลปะสาธารณะเกี่ยวข้องมากกว่ารูปลักษณะภายนอก ซึ่งเป็นการฉลองวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ของสถานที่ และมอบสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีกว่าให้แก่ชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสำคัญของศิลปะสาธารณะมีมากกว่าปรากฏการณ์ของสุนทรียะเชิงกายภาพ แต่ยังสามารถแสดงอัตลักษณ์ นำเรื่องราวของวิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ของชุมชนให้ปรากฏในผลงานได้อีกด้วย”⁸

สำหรับกระบวนการจัดการพื้นที่ แม้จะยังไม่ค้นพบทฤษฎีหรืองานวิจัยที่สรุปผลสอดคล้องกับการวิจัยนี้ แต่จากกระบวนการสัมภาษณ์และการลงพื้นที่สังเกตการณ์พบว่า พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และกรุงเทพมหานครมีการจัดการพื้นที่โดยคำนึงถึงบริเวณที่มีผู้คนพบเห็นผลงานได้อย่างเด่นชัด อาจเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ พื้นที่ที่ผู้คนสามารถเข้าถึง และมีการสัญจรผ่านไปมาอยู่เป็นประจำเป็นปัจจัยสำคัญ ดังภาพที่ 3 (ซ้ายและกลาง) สำหรับจังหวัดเชียงใหม่จะมีการเลือกสร้างสรรค์ผลงานในพื้นที่ส่วนบุคคลและพื้นที่เอกชน (ทั้งในพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตและไม่ได้รับอนุญาต) ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า มีสาเหตุจากวัฒนธรรมและแนวคิดของศิลปะในรูปแบบสตรีทอาร์ตและกราฟิตี้ของศิลปินในพื้นที่ และการขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐทั้งด้านงบประมาณ และการจัดสรรพื้นที่ในแสดงออก

7. “ศิลปะวิถีชุมชนบนผนังพื้นที่สาธารณะของเมืองท่องเที่ยวในภาคเหนือ,” tci-thaijo, บันทึกข้อมูลเมื่อ 12 เมษายน 2564, <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JBS/article/view/242889>.

8. “Roles of Public Art in Malaysian Urban Landscape towards Improving Quality of Life: Between Aesthetic and Functional Value,” researchgate, Access in January 15, 2023, https://www.researchgate.net/publication/304907502_Roles_of_Public_Art_in_Malaysian_Urban_Landscape_towards_Improving_Quality_of_Life_Between_Aesthetic_and_Functional_Value.

ด้านศิลปะสาธารณะ

2. สิ่งที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างศิลปะสาธารณะ พบว่า สิ่งที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้สำคัญเป็นลำดับแรกก่อนที่จะเริ่มสร้างศิลปะในพื้นที่สาธารณะ และการแสดงขอบเขตของศิลปะสาธารณะ ควรพิจารณาจากผลงานที่แสดงผลสัมฤทธิ์ของการรับใช้ชุมชนและสังคมอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับมุฮัมหมัด ฟาลิฮิน จัสมี และ นิก ฮานิตา นิก โมฮาหมัดได้กล่าวว่า “โครงการศิลปะสาธารณะในอนาคตควรมีส่วนร่วมมากขึ้นจากสมาชิกในชุมชน เนื่องจากสามารถสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับศิลปะสาธารณะ และช่วยให้พวกเขารับรู้เกี่ยวกับพื้นที่และสถานที่ที่พวกเขาอาศัยอยู่ โดยรวมแล้วเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินการสร้างศิลปะสาธารณะ”⁹ ซึ่งเมื่อรวมข้อคิดเห็นจากชาวบ้านในสามจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า มีกลุ่มชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานเพียงร้อยละ 24.74 และไม่มีส่วนร่วมร้อยละ 75.76 สำหรับข้อคิดเห็นจากชาวบ้านในกรุงเทพมหานครและเชียงใหม่ รวมกัน พบว่า มีชาวบ้านที่มีส่วนร่วมร้อยละ 72.09 และไม่มีส่วนร่วมร้อยละ 27.91 จึงสะท้อนให้เห็นว่า สิ่งที่ต้องเรียนรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะสาธารณะ ไม่ควรจำกัดการศึกษาเพียงแค่งานผู้จัดโครงการและศิลปินเท่านั้น แต่ควรให้ชาวบ้านและภาคประชาชนได้เรียนรู้ถึงที่มาและความสำคัญของศิลปะที่กำลังจะเข้ามามีบทบาทในชุมชนของพวกเขา รวมถึงแนวทางในการช่วยกันดูแลรักษา หรืออาจเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเหล่านั้นอีกด้วย

สำหรับสิ่งที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนและสิ่งที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและศาสนา พบว่า พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องมีการเรียนรู้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของชาวบ้านในชุมชน และสถานการณ์ความไม่สงบของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ที่มีการหยิบยกเรื่องศาสนาหรือความเชื่อที่ต่างกันไปสู่ความขัดแย้ง โดยการวิจัยนี้ได้พบกลุ่มลักษณะของชาวบ้านที่มีความสัมพันธ์ในชุมชนแตกต่างกัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มสร้างศิลปะสาธารณะจนกระทั่งดำเนินการสร้างเสร็จสิ้น จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์พบว่ากลุ่มชาวบ้านในชุมชนที่มีความสัมพันธ์อันดีและมีอัธยาศัยดี มีโอกาสที่จะเปิดใจรับในการพัฒนาชุมชน รวมถึงแสดงการมีส่วนร่วมในการสร้างศิลปะสาธารณะ ทั้งในการต้อนรับ (กล่าวทักทาย ยิ้มแย้มแจ่มใส) รวมไปถึงการแสดงความรู้สึกเป็นเจ้าข้าเจ้าของ การช่วยดูแลผลงานหลังสร้างผลงานเสร็จสิ้น ตัวอย่างพบได้จากการสังเกตการณ์ในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ชาวบ้านจะยิ้มแย้มทักทาย บางคนออกมานั่งหน้าบ้าน ช่วยบอกสถานที่และเล่าที่มาของผลงาน มีการตกแต่งสถานที่บริเวณที่มีผลงานศิลปะสาธารณะ และไม่ค่อยพบสิ่งกีดขวางบดบังผลงาน ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับประสบการณ์ของนักวิชาการด้านศิลปะสาธารณะท่านหนึ่งที่ได้ให้สัมภาษณ์ และสอดคล้องกับมุฮัมหมัด ฟาลิฮิน จัสมี และ นิก ฮานิตา นิก โมฮาหมัด ที่สรุปการวิจัยไว้ว่า “การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆในการติดตั้งศิลปะสาธารณะ สามารถสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับผลกระทบเชิงบวกของศิลปะสาธารณะ สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความสามัคคี (ของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน)”¹⁰

3. วัตถุประสงค์/แนวคิดในการสร้างศิลปะสาธารณะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรุงเทพมหานคร จังหวัดเชียงใหม่ และนักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า วัตถุประสงค์และแนวคิดควรคำนึงถึงประโยชน์เพื่อชุมชนและสังคมสำคัญเป็นลำดับแรก โดยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเป้าหมายเน้นไปที่การท่องเที่ยว ซึ่งเป็นหนึ่งในบทบาทของศิลปะสาธารณะตามที่มุฮัมหมัด ฟาลิฮิน จัสมี และ นิก ฮานิตา นิก โมฮาหมัดได้กล่าวว่า “ศิลปะสาธารณะมีวัตถุประสงค์ทั้งในชุมชนเมืองและบริเวณโดยรอบ ทุกการใช้งานและการติดตั้งของศิลปะสาธารณะมีเหตุผลในการช่วยปรับปรุงคุณภาพของสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย โดยเป็นที่ยอมรับว่า ศิลปะสาธารณะมีบทบาทสำคัญในลักษณะดังต่อไปนี้ (1) สะท้อนและแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของเมือง (2) การเฉลิมฉลองของ

9. “Roles of Public Art in Malaysian Urban Landscape towards Improving Quality of Life: Between Aesthetic and Functional Value,” researchgate, Access in January 15, 2023, https://www.researchgate.net/publication/304907502_Roles_of_Public_Art_in_Malaysian_Urban_Landscape_towards_Improving_Quality_of_Life_Between_Aesthetic_and_Functional_Value.

10. “Roles of Public Art in Malaysian Urban Landscape towards Improving Quality of Life: Between Aesthetic and Functional Value,” researchgate, Access in January 15, 2023, https://www.researchgate.net/publication/304907502_Roles_of_Public_Art_in_Malaysian_Urban_Landscape_towards_Improving_Quality_of_Life_Between_Aesthetic_and_Functional_Value.

บุคคลสำคัญและสถานที่ต่างๆ (3) บอกเล่าเรื่องราวและประวัติของสถานที่ (4) มีส่วนร่วมในความรู้สึกภาคภูมิใจและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และ (5) ปรับปรุงความน่าดึงดูดใจของพื้นที่”¹¹ โดยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเป้าหมายในการสร้างศิลปะสาธารณะเน้นไปที่สร้างความน่าดึงดูด สะท้อนและแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมและบอกเล่าเรื่องราวและประวัติของสถานที่ในชุมชน เพื่อช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน และสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ทดแทนข่าวสถานการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่เป็นภาพจำของนักท่องเที่ยวต่างภูมิภาค สำหรับวัตถุประสงค์ในการสร้างศิลปะสาธารณะเพื่อชุมชนในกรุงเทพมหานคร จะเน้นการออกแบบเพื่อประโยชน์ใช้สอยที่สอดคล้องกับพื้นที่ชุมชนและสะท้อนอัตลักษณ์วิถีของชุมชนที่โดดเด่น สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนสุนทรียะทางศิลปะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งสามารถสร้างความสุขและความภาคภูมิใจให้แก่ศิลปินที่นำเสนอสุนทรียะ แนวคิด และอัตลักษณ์ของตนเองสู่พื้นที่สาธารณะได้อย่างเสรีจสมบุรณ์ อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้สาธารณชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะที่มีประโยชน์ในด้านแบบอย่างในการศึกษาเรียนรู้ และยังช่วยพัฒนาชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งสอดคล้องกับมุฮัมหมัด ฟาลิฮิน จัสมี และ นิก ฮานิตา นิก โมฮาหมัด ที่อ้างถึงบทบาทของศิลปะสาธารณะที่คล้ายคลึงกันของ โมห์ต ฟาเบียน มีดังนี้ “(1) เฉลิมฉลองเหตุการณ์และประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น (2) ตอบสนองความต้องการของชุมชน (3) เพิ่มคุณค่าทางสุนทรียภาพ (3) ส่งเสริมความรู้สึกของชุมชน และ (4) ให้คุณค่าทางการศึกษาแก่ชุมชน”¹²

สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของชุมชนและสังคมในจังหวัดเชียงใหม่มีหลักคิดที่ใกล้เคียงกับทฤษฎะของกลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ โดยเน้นไปที่การพัฒนาพื้นที่ศิลปะของชุมชนที่สามารถเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ สร้างประโยชน์ให้กับเยาวชน และให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในพื้นที่ของตนเองก่อน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องบทบาทของศิลปะสาธารณะที่มีต่อชุมชนของ มุฮัมหมัด ฟาลิฮิน จัสมี และ นิก ฮานิตา นิก โมฮาหมัด เช่นกัน

4. การสร้างศิลปะสาธารณะก่อให้เกิดผลกระทบด้านดีเป็นส่วนใหญ่ โดยทุกกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้ให้ข้อคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ศิลปะสาธารณะและศิลปะแขนงต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ชุมชนได้โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาถ่ายรูป เยี่ยมชมผลงานศิลปะในชุมชนช่วยสร้างโอกาสในการกระตุ้นเศรษฐกิจแก่ชุมชน รวมถึงผลงานได้รับความนิยมและการยอมรับจากชาวบ้านตลอดจนร้านค้าในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ จึงมีความสอดคล้องกับมุฮัมหมัด ฟาลิฮิน จัสมี และ นิก ฮานิตา นิก โมฮาหมัด ได้กล่าวถึงการทบทวนวรรณกรรมว่า “ศิลปะสาธารณะมีส่วนสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับชุมชนเมือง นอกจากการปรับปรุงความน่าดึงดูดใจของพื้นที่แล้ว ศิลปะสาธารณะยังสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของเมือง รำลึก ถึงประวัติศาสตร์และแสดงถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย”¹³ อีกทั้งยังสอดคล้องกับมานิตย์ ไกรฤทธิ ได้กล่าวว่า “ปัจจุบันการผลักดันศิลปะในพื้นที่สาธารณะให้กลายเป็นจุดเด่นให้กับชุมชน เพื่อขยายไปสู่ต้นทุนอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยว การค้าขายผลิตภัณฑ์ชุมชน และการสร้างอัตลักษณ์ ที่นำไปสู่ความรู้สึกภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง นับว่าเป็นการใช้ต้นทุนจากความคิดสร้างสรรค์ในการต่อยอดความรู้ทางวัฒนธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมีศิลปะเป็นหนึ่งในต้นทุน

11. “Roles of Public Art in Malaysian Urban Landscape towards Improving Quality of Life: Between Aesthetic and Functional Value,” researchgate, Access in January 15, 2023, https://www.researchgate.net/publication/304907502_Roles_of_Public_Art_in_Malaysian_Urban_Landscape_towards_Improving_Quality_of_Life_Between_Aesthetic_and_Functional_Value.

12. “Roles of Public Art in Malaysian Urban Landscape towards Improving Quality of Life: Between Aesthetic and Functional Value,” researchgate, Access in January 15, 2023, https://www.researchgate.net/publication/304907502_Roles_of_Public_Art_in_Malaysian_Urban_Landscape_towards_Improving_Quality_of_Life_Between_Aesthetic_and_Functional_Value.

13. “Roles of Public Art in Malaysian Urban Landscape towards Improving Quality of Life: Between Aesthetic and Functional Value,” researchgate, Access in January 15, 2023, https://www.researchgate.net/publication/304907502_Roles_of_Public_Art_in_Malaysian_Urban_Landscape_towards_Improving_Quality_of_Life_Between_Aesthetic_and_Functional_Value.

14. “ศิลปะสู่วิถีชุมชนบนผนังที่สาธารณะของเมืองท่องเที่ยวในภาคเหนือ,” tci-thaijo, บันทึกรายชื่อเมื่อ 12 เมษายน 2564, <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JBS/article/view/242889>.

ทางธุรกิจที่สามารถสร้างมูลค่าให้กับชุมชนได้”¹⁴

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้จัดและผู้ร่วมสนับสนุนโครงการที่มีความประสงค์จะจัดโครงการศิลปะสาธารณะแต่ยังขาดประสบการณ์ ควรเริ่มต้นจากศึกษาเรียนรู้ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของศิลปะสาธารณะที่มีอยู่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงกระบวนการที่สำคัญในการสร้างศิลปะสาธารณะเป็นลำดับแรก ซึ่งอาจศึกษาจากผลสรุปกรณีศึกษาในการวิจัยนี้ หรือปรึกษากับนักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะสาธารณะ เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินการจัดโครงการได้อย่างเหมาะสม และมีโอกาสบรรลุตามวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมได้อย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

2. ศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชน ให้มีกระบวนการศึกษา และถ่ายทอดผลงาน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนอย่างรอบด้าน และหลีกเลี่ยงประเด็นที่อ่อนไหว รวมถึงการสร้างผลกระทบในด้านลบต่อพื้นที่สาธารณะ

3. ชาวบ้าน ตัวแทนชุมชนในพื้นที่ที่มีความประสงค์ที่จะจัดให้มีผลงานศิลปะสาธารณะในพื้นที่ของตนเอง แต่ยังขาดประสบการณ์ให้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างศิลปะสาธารณะจากผู้สนับสนุน/ผู้จัดโครงการ ศิลปิน หน่วยงานองค์กรอิสระ หรือเครือข่ายสถาบันการศึกษาที่มีผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ โดยเตรียมพร้อมเปิดใจยอมรับการพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ ร่วมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจกับชาวบ้านในชุมชนของตนเอง รวมถึงช่วยดูแลรักษา และมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ผลงานศิลปะสาธารณะในพื้นที่ของตนเอง

4. นักวิจัย ศึกษาและพัฒนากระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงข้อผิดพลาด รวมถึงนำผลสรุปการวิจัยนี้ ไปพัฒนาต่อยอดสู่การออกแบบผลงานศิลปะในพื้นที่สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. นโยบายของรัฐ/หน่วยงานภาครัฐ ให้มีการศึกษาและสนับสนุนโครงการด้านศิลปะสาธารณะ อาทิ การจัดสรรพื้นที่ การจัดสรรงบประมาณ การออกนโยบายให้ผลประโยชน์แก่ผู้ที่ให้พื้นที่สร้างสรรค์แก่สาธารณะ การให้การศึกษแก่เยาวชนในรูปแบบหลักสูตรที่มีการเรียนรู้ในชุมชนของตนเอง ผ่านผลงานศิลปะในพื้นที่สาธารณะ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้สำเร็จลงไปด้วยดีด้วยการสนับสนุนจากกองทุนวิจัยทั่วไป มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประจำปีงบประมาณ 2564

บรรณานุกรม

ART EYE VIEW news team. “After being heavily criticized, Alex Face, The Arstist, has just posted a picture of his street art work in Phuket for the first time to his fan page.” <https://mgroonline.com/celebonline/detail/9590000037666>.

ทีมข่าว ART EYE VIEW. “หลังถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก ศิลปิน Alex Face เพิ่งโพสต์ภาพผลงาน Street Art ที่ภูเก็ต ให้แฟนเพจชมเป็นครั้งแรก.” <https://mgroonline.com/celebonline/detail/9590000037666>.

Artist F (Assumed name). “Public art in a multiculcural context of the three southern border provinces, Thailand.” interview by Apiruk Potituppa. July, 9, 2021.

ศิลปิน F (นามสมมติ). “ศิลปะสาธารณะภายใต้บริบทของสังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.” สัมภาษณ์โดย อภิรักษ์ โพธิ์ทัพพะ. 9 กรกฎาคม 2564.

Chaileang-Urai Kesara. “Conflict in a multicultural society.” <http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/download/20130402102557.pdf>.

เกษรา ชัยเหลื่องอุไร. “ความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรม.” <http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/download/20130402102557.pdf>.

Chantavanich Supang. “Data analysis in qualitative research.” Bangkok : Chulalongkorn University Printing House, 2016.

สุภาวค์ จันทวานิช. “การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ.” กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

Creative Economy Agency. “The proportion of the total creative industry value to the gross domestic product (GDP).” <https://www.cea.or.th/statistic-creative-industry-gdp>.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). “สัดส่วนมูลค่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั้งหมด ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP).” <https://www.cea.or.th/statistic-creative-industry-gdp>.

Fongsamooth Aonrarom. “Public Art: Situations of the City.” https://www.bu.ac.th/Knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_08/pdf/EXECUTIVE%20JOURNAL28_1_102-105.pdf.

อรรมณ์ ฟองสมุทร. “ศิลปะสาธารณะ: สภาพการณ์ของเมืองกรุง.” https://www.bu.ac.th/Knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_08/pdf/EXECUTIVE%20JOURNAL28_1_102-105.pdf.

Ganjanapan Anan. “Multiculturalism in the Context of Social and Cultural Transition.”

Chiang Mai : Regional Center for Social Sciences and Sustainable Development Faculty of Social Sciences Chiang Mai University, 2008.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. “พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม.” เชียงใหม่ : ศูนย์ภูมิภาคด้านสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.

Gowarit Manit, Buphasut Prasert and Supanyarat Tapakorn. “The Art of Community on the Walls of Public Spaces of Tourist Towns in the Northern Thailand.” <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JBS/article/view/242889>.

มานิตย์ โกวิทฤทธิ์, ประเสริฐ บุปผาสุก และ ฐาปกรณ์ สุปัญญารัตน์. “ศิลปะสู่วิถีชุมชนบนผนังพื้นที่สาธารณะของเมืองท่องเที่ยวในภาคเหนือ.” <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JBS/article/view/242889>.

Muhammad Falihin Jasmia, Nik Hanita Nik Mohamad. “Roles of Public Art in Malaysian Urban Landscape towards Improving Quality of Life: Between Aesthetic and Functional Value.” https://www.researchgate.net/publication/304907502_Roles_of_Public_Art_in_Malaysian_Urban_Landscape_towards_Improving_Quality_of_Life_Between_Aesthetic_and_Functional_Value.

Phosita Chai. “The science and art of qualitative research.” Bangkok: Amarin Printing And Publishing Public Company Limited, 2019.

ชาย โพธิ์สิตา. “ศาสตร์และศิลป์ การวิจัยเชิงคุณภาพ.” กรุงเทพฯ : บริษัท อัมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2562.

Piyasiripon Natthinee. “The Multicultural community Among the nationalist discourses in three southern border provinces of Thailand.” <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/ratthapirak/article/view/188717>.

ณัฐินี ปิยะศิริพันธ์. “ชุมชนพหุวัฒนธรรม ท่ามกลางวาทกรรมชาตินิยม ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย.” <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/ratthapirak/article/view/188717>.

Setthaseri Tassanai and team of researchers. “A Study for Potential Assessment of a Proper City for an International Art Festival (Biennale).” http://ocac.go.th/wp-content/uploads/2019/04/Pattaya-Biennale_15-Aug-2013.pdf.

ทัศนัย เศรษฐเสรี และคณะผู้วิจัย. “การวิจัยเพื่อประเมินศักยภาพของจังหวัดที่เหมาะสม ในการจัดมหกรรมศิลปะร่วมสมัยนานาชาติ (เบียนนาเล่)” http://ocac.go.th/wp-content/uploads/2019/04/Pattaya-Biennale_15-Aug-2013.pdf.

Thanapongphak Nattawaiphop. “The role of the government in implementing policies to promote contemporary art and culture.” <http://www.journal.rmutt.ac.th/index.php/arts/article/view/1806/1170>.

ณัฐไวภพ ฐณะพงศ์ภักค์. “บทบาทภาครัฐต่อการนํานโยบายส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยไปปฏิบัติ.” <http://www.journal.rmutt.ac.th/index.php/arts/article/view/1806/1170>.

The Southern news team. “Social media has attacked the mayor of Krabi cut wood for artists to make the sculptures.” <https://mgronline.com/south/detail/9580000020032>.

ทีมข่าวภาคใต้. “โลกโซเชียลลั่นนายกเทศมนตรีเมืองกระบี่ ตัดไม้ให้ศิลปินทำประติมากรรม.” <https://mgronline.com/south/detail/9580000020032>.

Thongkachock Korakod. “The coexistence of multiculturalism in the southern border provinces, Thailand.” https://www.matichon.co.th/article/news_1326494.

กรกฎ ทองชะโชค. “การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดชายแดนภาคใต้.” https://www.matichon.co.th/article/news_1326494.

Wurkon. “Talk to Alex Face, the artist who shapes the world of street art with the impressionism painting work.” <https://www.wurkon.com/blog/130-alex-face>.

เวอร์คอน. “คุยกับ อเล็ก เฟส ศิลปินผู้หลอมรวมโลกของสตรีทอาร์ต กับงานจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสม์.” <https://www.wurkon.com/blog/130-alex-face>.